

Галина Дудчак
доцент, кандидат педагогічних наук
доцент кафедри педагогіки
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
м. Хмельницький

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Автор уточнює сутність поняття «емоційний інтелект». Аналізує наявні погляди на його структуру. Виявляє сутність емоційної компетенції та її види. Розкриває специфіку розвитку емоційного інтелекту майбутніх працівників соціальної сфери під час аудиторної та позааудиторної роботи у закладі вищої освіти.

***Ключові слова:** емоційний інтелект, розвиток емоційного інтелекту, майбутні працівники соціальної сфери.*

Предметом діяльності працівника соціальної сфери є людина, а отже представники цієї професії мають володіти особистісними якостями, що дозволяють ефективно організовувати взаємодію у системі «людина-людина». Серед таких якостей особливо значущими є здатність розуміти власні емоції та керувати своїми психоемоційними станами, вміння розпізнавати емоції інших людей, виражати по відношенню до них повагу та співчуття. Оволодіння майбутніми фахівцями означеними властивостями є показником високого рівня розвитку емоційного інтелекту. На це, зокрема, спрямована професійна підготовка майбутніх працівників соціальної сфери у закладі вищої освіти.

Аналіз наукових джерел показав, що поняття «емоційний інтелект» уперше було сформульоване психологами Дж. Маєром та П. Саловеем. Активний розвиток ідей емоційного інтелекту та початок їх популяризації пов'язаний із виходом у 1995 році у світ книги відомого фахівця в галузі психології Д. Гоулмана «Емоційний інтелект». Розроблена ним концепція лягла в основу програми «соціального й емоційного навчання» (SEL), за якою працює велика кількість шкіл у різних країнах світу.

До плеяди дослідників сфери емоційного інтелекту належать І.Аршава, Р.Бояцис, О.Власова, Н.Коврига, Е.Мак-Кі, Е.Торндайк,

Т.Хвостенко та ін. Різні аспекти розвитку емоційного інтелекту працівників соціальної сфери досліджують Т. Демиденко, О. Наконечна, Т. Петренко, О. Тимощук та ін.

У ході дослідження нами з'ясовано, що під емоційним інтелектом розуміють здатність особистості розуміти власні емоції та емоції інших.

Найбільш конкретним вважаємо визначення емоційного інтелекту, запропоноване Д. Гоулманом, під яким він розуміє здібність усвідомлювати і визнавати власні почуття та почуття інших для самомотивації, для управління власними емоціями у стосунках з іншими [1].

Цінною у контексті нашого дослідження є думка А. Здойми щодо структури емоційного інтелекту, яка представлена через два аспекти: внутрішньоособистісний і міжособистісний. Складовими внутрішньоособистісного аспекту є самооцінка, усвідомлення власних почуттів, впевненість у собі, терпимість, самоконтроль, відповідальність, мотивація досягнень, оптимізм і гнучкість. Міжособистісний аспект, на думку вченої, включає емпатію, толерантність, комунікабельність, відкритість, діалогічність, антиципацію [2]. На наш погляд, високий рівень розвитку складових першого аспекту є запорукою успішного оволодіння компонентами другого.

Цікаво, що означені аспекти емоційного інтелекту Д. Гоулманом об'єднані поняттям «емоційна компетенція», яку складають самосвідомість, самоконтроль, соціальна свідомість та вміння налагоджувати стосунки [1, с.17]. Вважаємо, що емоційна компетенція є невід'ємною складовою успіху у професійній діяльності працівників соціальної сфери.

Аналіз наукової літератури з проблеми емоційного інтелекту показав, що науковцями виокремлено 15 компетенцій, через які він проявляється, а саме: самоповага, емоційна самоусвідомленість, асертивність, незалежність, самоактуалізація, емпатія, соціальна відповідальність, міжособистісні відносини, стресовитривалість, контроль імпульсивності, реалістичність, гнучкість, вирішення проблем, оптимізм та щастя [3, с.176]. Варто зауважити, що означені компетенції не є вродженими і піддаються розвитку у процесі спеціально організованої діяльності.

Розвитку емоційного інтелекту майбутніх працівників соціальної сфери, на нашу думку, сприяють різні види їх діяльності під час аудиторної і позааудиторної роботи у закладі вищої освіти.

Зокрема, доцільним є використання у роботі із здобувачами вищої освіти методів та прийомів, що спрямовані на розвиток у них навичок, які на думку Д. Гоулмана лежать в основі емоційного інтелекту – розуміти свої емоції, контролювати їх, розуміти почуття інших (емпатія) та впливати на інших людей.

Для формування уявлення майбутніх працівників соціальної сфери про емоції та їх значення у житті та професійній діяльності ми використовуємо бесіди «Що таке емоції?», «Яке значення відіграють емоції для людини та оточуючого її середовища?», «Для чого потрібно розвивати емоційний інтелект?». Також дієвим у даному напрямі буде мозковий штурм «Емоції: їх позитиви на негативи».

На початку проведення занять ми практикуємо використання вправи «Квітка емоцій», що спрямована на розвиток умінь розуміти свої емоції та контролювати їх. Учасники із використанням пелюсток різних кольорів відображають свої емоційні стани, озвучуючи їх і висловлюють можливі способи керування ними.

Для розвитку умінь розуміти інших за допомогою слів, міміки, жестів та управляти своїми емоційними станами ми виконуємо із студентами вправу «Сліпий, глухий, німий». Суть її полягає у тому, що три особи виконують відповідні ролі – «сліпого» (чує, говорить, але не бачить), «глухого» (бачить, говорить, але не чує), «німого» (бачить, чує, але не говорить). Ведучий на вухо озвучує «сліпому» місце зустрічі, «німому» – час зустрічі, «глухому» на папері пише причину зустрічі. Далі учасники мають із врахуванням своїх особливостей домовитися про місце, час та причину зустрічі.

Вважаємо, що формуванню здатності особистості впливати на інших людей, керувати їх емоційними станами сприяє розвиток таких якостей, як доброзичливість, відкритість, використання прийомів активного слухання, застосування візуального контакту, правильної міміки та жестів. Цьому сприяє використання інтерактивних методів навчання, виконання вправ для оволодіння мімічною та пантомімічною виразністю, аналіз ситуацій, що трапляються у професійній діяльності працівника соціальної сфери.

З метою формування навичок зняття психологічної напруги, що відіграє важливу роль в управлінні своїми емоційними станами, ми

практикуємо використання релаксаційних вправ, зокрема, вправи на розслаблення м'язів обличчя, дихальні вправи, вправи на візуалізацію.

Отже, розвиток емоційного інтелекту у майбутніх працівників соціальної сфери є запорукою їх успішної професійної діяльності, оскільки її результат залежить значною мірою від здатності спеціаліста налагодити контакт із клієнтом, побудувати траєкторію спільної діяльності, викликати довіру. Окрім того, емоційний інтелект належить до десяти найбільш важливих компетенцій у сучасному світі, а отже, є невід'ємною ознакою конкурентоспроможності фахівця.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект [пер. з англ. С.Л.Гумецької]. Харків: Віват, 2019. 512 с.
2. Здойма А. Розвиток емоційного інтелекту як складової сучасного менеджменту. URL: <https://www.ar25.org/article/rozvytok-emociynogo-intelektu-yak-skladovoyi-suchasnogo-menedzhmentu.html> (дата звернення 1.05.2021 р.).
3. Корман М.М. Розвиток емоційного інтелекту та емоційної компетентності як передумова запобігання професійного вигорання. Вісник Національного університету оборони України. 4 (29). 2012. С.175-178. URL: [file:///C:/Users/галя/Downloads/Vnaou_2012_4_37%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/галя/Downloads/Vnaou_2012_4_37%20(2).pdf) (дата звернення 1.05.2021 р.).

Наталія Казакова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
м. Хмельницький

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ГУМАНІТАРНО- ПЕДАГОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ

У статті визначено, що у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів значна роль відводиться практиці, яку здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти проходять протягом усього періоду навчання у різних базах практики. Виокремлено види практики майбутніх бакалаврів